

Lilit

TAMNIJA STRANA ŽENE

i druge slike, crteži, kolaži

Lilit zavodi ratnika

MIROSLAV R. STOJANOVIĆ PIRKE

REFLEKSIJA JEDNE
URBANE MITOLOGEME

Umetničke slobode, koje su pokrenute, osvojene i promovisane tokom XX veka do danas, ne ostavljaju tako mnogo nedodirnutih problema u oblastima sećanja na vidljivo i predstavljivo u svetu zbilje i uobrazilje. U sklopu tih okolnosti, nastanak mnogih poetika, pored kubizma, kao radikalnoj pojavi u novijoj umetnosti, globalno se izdvajaju dve zapažene orijentacije u opštem značenju ekspresionizma u njegovim varijantama, i druga orijentacija u likovnim umetnostima, koja se razvija u pravcu mitologizovano-poetskih i individualno shvaćenih vizija, koje se razvijaju u oblastima legendarnih, religijskih i u drugim mogućnostima uobraziljom viđenog sveta i prirode. Tu su svakako proširene oblasti prezentovanja slikom onoga što je realno nepostojeće, a u sećanju nošeno, kao kolektivno mitsko – istorijskog pamćenja o poimanju prošlosti i sadašnjosti. Na toj relaciji posebno su se pojavile i varijante nadrealističkih orijentacija kao egzistentnost forme u svetu onostranog i nepoznatog i kao vid nekonvencionalnih pojavnosti u svetu zbilje.

Negde u tom kontekstu se može govoriti i o novijim slikama Miroslava Stojanovića, poznatog kao Pirke.

Razvijajući uglavnom veći format na pojedinim slikama, Stojanović uobličava jedan poseban vid simbolizovane i mitologizovane slikarske forme, gde se za razliku od mnogih drugih varijanti neo-nad-

realističke orijentacije, bavi više svodeњem prizora na suštinu vizibilno osećane kombinatorike malobrojnih detalja u vidnom polju slike, kao vid samo ukazanog nagoveštaja određene teme. To je u njegovoj slici više istaknuto od jasno prepoznatljivih atributa celovitog značenja poznatih sadržaja priče nekog mitskog porekla. Zbilja i uobrazilja se manifestuju u značenjima prošlo-sadašnje, što je ovom umetniku postalo blisko kao "na dohvata ruke". Zato se u njegovim slikama lako susreću poetizovano osavremenjavanje lično osećanih kosmogonijskih refleksija, kao na primer na slici *STVARANJE SVETA*, sa humornim *IKAROM*, koji poleće sa velikim ušima umesto krila, u susret *OMAŽU VAN GOGU*. Opšte refleksije prema prošlom i prošlosti, ovde nisu posledica puke nostalgije, koliko jedan multikulturalni aspekt u uslovima savremeno opserviranog društva u vremenu sadašnjem, i kao lični stav prema umetničkim slobodama.

Forma kolažnog mišljenja, koje podržava fragmentarnost mita u slikarstvu Miroslava Stojanovića, prema onome što je tematski u značenju u njegovim slikama, povodi se samo izborom ideja, kao segmentima reprezentativnog uzorka u refleksijama prošlosti kombinovano sa trenucima sadašnjosti. U tome je uspostavljena i određena nit u kojoj se detalji iz savremeno življenog sveta izdvajaju, tako-

de fragmentarno, u vidu kolažnih isečaka iz raznih časopisa u ponovni začetak savremene mitologizacije, i to u tehnici kolaža. Taj svet kolažno ostvarenih detalja, iz bivših celina u novu celinu slike, najčešće sa različitim likovima pokretima ženskog nagog tela u jednom "dekomponovanom" poretku stvara prizor isprepletenosti telesne nagosti, unoseći jednu posebnu poetizovanu viziju njihovog upriličnog mnoštva na jednom mestu. Takav prizor je veoma blizak antičkim pastoralnim scenama, čija poetizovana stanja kao da oslikovljuju svet iz stare bukolike poezije grčkih i rimskih pesnika.

Novije slike Miroslava Stojanovića imaju ipak nešto što njihove međusobne razlike povezuje. Tu je najvećim delom simbolizovano, ili prepoznatljivo realno predstavljano telo žene, koje je ujedno i glavni nosilac ideje o određenom značenju slikarske teme. Na tim slikama se stalno provlači u mitsko-alegorijskoj formi lik u značenju mitske *LILIT*, koja kao neki simbolički arhetip praforme ženskog lika u ljudskom rodu opravdava svoju pojavnost kroz simboličke attribute i to u najnepredvidljivijim okolnostima. Tako se ona u značenju prvog ženskog bića pojavljuje u društvu velikih čaša, koje odgonetaju ženskoliki karakter formi mnogih sličnih neživih stvari. Na takav način ovaploćuje i bliža odrednica u značenju urbane mitologeme, jer se predstava ili simbol *LILIT* time uklapa u „javni život“, kao metaforična opomena na sveprisutnost savremene žene u svakodnevnom životu.

Sa novijim slikama Miroslava Stojanovića pojavljuje se i jedna serija *AUTO-PORTRETA* u crtačkom postupku. Autoportret je ovde uslovno, samo elementarno-realno polazište od vlastitog lica, koje je odmah napuštan kao krajnji cilj, da bi se odatle stvorili preduslovi za razigravanje skoro autonomne

grafike, sada bliže logici kaligrafskih fantazama, čije se verijacije na temu pojedinih detalja lica (oči, uši, nos) na jednom mestu prepliću u formi čak detalja krošnje drveta. Time je autoportretna grafika ovde dobija status autonomnih jedinica.

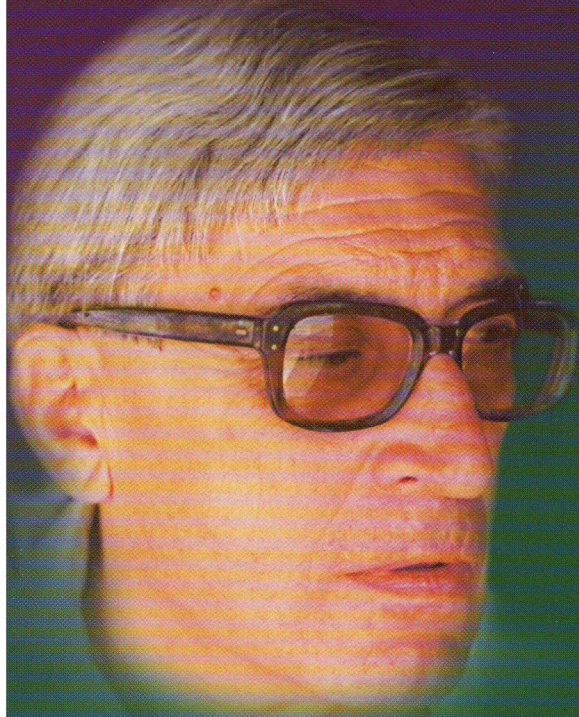
Stojanović je svojim slikama i crtežima demonstrirao jedan širok pogled na mogućnosti koegzistencije raznorodne forme prema drugoj u istom vidnom polju slike, stvarajući seriju varijacija u kojima svaka jedinica vuče drugu. Njegove slike motivski i tematski, iako su ponegde povezane preko naziva, koga uslovljava neki važan detalj, one su ipak svaka svet za sebe (*LILIT*).

Shodno individualnoj poziciji u predstavljanju pojedinih formi, kao što su na primer izgled figure, tehnička doradenost slike, islikavanje detalja i drugo, uvek su na potrebnom nivou tehnika kao osnovna ideja o celini slike, tako da tehnika ne postane sama sebi svrha.

Stojanovićev svet slikarstva, na koji ukazuju novije njegove slike suštinski i ne duguju isključivo starijoj i novijoj slikarskoj tradiciji. Njegov svet slike je konstituisan spregom multikulturalnih entiteta u rasponu od mitske svesti do raznih vidova savremenih prerusavanja, zamena, simbolizacija i metaforičkim prizivanjem jednog realiteta stvarnosti drugim – odgovorom uobrazilje. Tako se u njegovim slikama dosta blisko reflektuju kultura savremenog teatra (scenografija), filmskog kadra, poezijskog viđenja, pa čak i eho vizibilnosti u muzičkom izrazu.

Po tome je Stojanovićevo novije slikarstvo elementarno u svojoj pojavnosti, izmaštano u svojevrstnom individualitetu i autentično utemeljeno u svom nastanku.

Kosta Bogdanović

BIOGRAFIJA

Miroslav Pirke Stojanović rođen je 1939. godine u Pirotu. Školu za primenjenu umetnost završio u Nišu, 1959. god. Akademiju primenjenih umetnosti diplomirao je 1967. godine u klasi profesora M. Šerbana. Član Udruženja likovnih umetnika Srbije od 1968. godine.

SAMOSTALNE IZLOŽBE

- Prva samostalna izložba crteža i gvaša u galeriji ULUS-a, u Beogradu, 1969. godine.
- Druga samostalna izložba „Primenjene grafike“ u Muzeju primenjenih umetnosti, Beograd, 1973. godine.
- Treća samostalna izložba grafike „Makulatura“ u galeriji Studentskog kulturnog centra, Beograd, 1973. godine.
- Četvrta samostalna izložba slika i crteža u galeriji ULUS-a u Beogradu, 1975. godine
- Peta samostalna izložba kolaža „Nadrealističke etide“ u Galeriji 73, Beograd, 1978. godine.
- Reprizne samostalne izložbe u unutrašnjosti: u Pirotu 1979. i u Novom Sadu 1980. godine.
- Šesta samostalna izložba slika u Galeriji „Cvijeta Zuzorić“ u Beogradu, septembar 1988. godine
- Sedma samostalna izložba slika u Galeriji moderne umetnosti u Nišu 1990. godine
- Osma samostalna izložba slika u Salonu moderne umetnosti u Kragujevcu, 1991. godine.
- Učestvovao je na mnogim grupnim izložbama, likovnim kolonijama itd.

Živi i radi u Novom Beogradu,
ul. Jurija Gagarina 209/81
011/152-712

Lilit među čašama

*„I stvori Bog čovjeka po obličju svojemu,
po obličju Božijem stvori ga;
muško i žensko stvori ih.“*

Postanje 1,27

Da li je Lilit
znala za
Monalizu

LILIT – TAMNIJA STRANA ŽENE

Lilit, kao psihološka datost, prisutna je u podsvesti i svesnim sferama ljudi više hiljada godina. Iako se u svojim manifestacijama iskazuje kroz različite forme, nju je u osnovi, kada god se pojavi, teško promašiti. Ona se lako prepoznaje kao demonica vazduha, zavodnica i žderačica muškaraca, koja, ispod užasa što ga izaziva kada god se pojavi, neuspešno prikriva potisnutu mešavinu tuđe, razočaranja i mržnje, sa neprikivenom željom za osvetom zbog promašenih i izgubljenih ljubavi, ili nepravoprog statusa prema muškarcu, kao strašna i istovremeno neodoljivo privlačna figura nejasnih košmara koji užasavaju muškarce i bude ih preplašene iz njihovih snovnih lutanja s onu stranu jave, sa pratećom grizom savesti zbog pretpostavke da je noćna mora sa Lilit u glavnoj ulozi kazna ili opomena za fantazme o preljubi. Lilit je neprekidno iskušnje za sve muškarce koji pokušavaju da izbegnu po svaku cenu ali u tome nikako ne uspevaju, jer ona predstavlja otelovljenje svih njihovih potajnih želja, kojih ne mogu da se odreknu zbog njihove neodoljive privlačnosti.

* * *

Apokrifni tekst sa tajanstvenim naslovom „grom, savršen um“, sadrži izvanredne stihove, koje izgovara glas ženske božanske sile, a koji možda najbolje oslikavaju definiciju večne Lilit koja je manje ili više prisutna u svakoj ženi.

„Jer ja sam prva i poslednja.
Ja sam počastvovana i prezrena,
Ja sam kurva i svetica,
Ja sam supruga i devica...
Ja sam ona čije je venčanje veličanstveno,
A ja nisam uzela muža...
Ja sam mati i kći...
Ja sam nerotkinja, i mnogi njeni sinovi...
Ja sam bestidna i stidna.
Ja sam budalasta i mudra...
Ja sam snaga, i ja sam strah...
Ja sam bezbožna i ja sam ona čiji je Bog veliki.
Ja sam muško-žensko biće
koje nosi u sebi žensko...
Ja sam tišina koja je neshvatljiva...
Ja sam izricanje mog imena.”

* * *

Postoji li zlo samo po sebi ili je ono samo reakcija na neki vid osujećenja ili nepravde?

Lilit se sveti muškarcu i postaje zla u znak odmazde zbog prvobitne izdaje, a muškarac se sveti ženi koja mu se ne predaje u potpunosti i ne pokorava se svim njegovim zahtevima, za koje smatra da su od Boga dati, dakle zbog njene neposlušnosti. Čovek povređene muške sujete stvara mit o Lilit, prema svom viđenju, koje nije ništa drugo do njegova projekcija krajnje ličnih i prenatlašenih mračnih aspekata žene, a da pritom ni u jednom trenutku ne vidi svoju ulogu u stvaranju Lilit, žene odmetnice i osvetnice, doživljavajući pritom sebe isključivo kao žrtvu mračnih iracionalnih snaga unutar žene, upućenih na njegovu muškost i pravo prvenstva, dakle, zlih sila za koje on veruje da ih ne poseduje u odnosu na ženu. Kako bi se u potpunosti mogao da distancira od Lilit, muškarac se trudi da u svojim opisima ona po svome karakteru i u svojim ponašanjima ne može biti višeznačna, već uvek lako prepoznatljiva i jednoznačna kao manifestacija čistog zla.

* * *

Na kraju, ne bez logike, moglo bi se postaviti pitanje da li je Lilit psihološka datost i realnost ili samo produkt muške tlapnje i mašte? Pitanja je na pretek. Ali je malo odgovora!

Nije isključeno da priča o Lilit pokušava da svedoči i simbolizuje izvesno osporavanje muškog poretka koji sam upravlja čak i »valjanim« funkcijom Vaseljene. Ne samo što ćemo u njoj videti Lilit, Prvu ženu Adama, kako se buni protiv obaveze koju joj je nametnuo Upravljač svih stvari da ostane »ispod« muškarca, nego ćemo videti i kako ona stiće povlasticu da se vine u »visine Univerzuma«, prisvajajući time prednosti uspona, koji su krilo i njegov vertikalni polet do tada metaforički čuvani za muškarca. Možda je njena razornost samo na smeten način shvaćena njena teško dokućiva hermetička poruka. Nije isključeno da će se u modernom vremenu, u nesigurnoj ravnoteži plati i duha, ponuditi zavodljiva i plodna Lilit, kao »vanvremena dimenzija između uvek preteće regresije i ponekad izopačenog uzdizanja razuma«.

Tekstovi su citati iz knjige
„O Lilit“ Nataše Petrović-Stefanović.

CENTAR ZA VIZUELNU KULTURU

ZLATNO OKO – NOVI SAD

GALERIJA U FOAJEU NARODNOG POZORIŠTA

NOVEMBAR 2002. GODINE

*Šta se dogodilo
između Lilit i
zvezde Danice*

Sponzori izložbe

*Lilit sa
bahantkinjama
igra rok*

MOJE LIKOVNO „VJERUJU“

Polazeći u susret šarenoj površini ovog mnogoobličnog sveta, primetih da mnogo nepoznatih prostora stoji preda mnom. I u trenutku poželeh da shvatim šta je u stvari ta tajanstvenost.

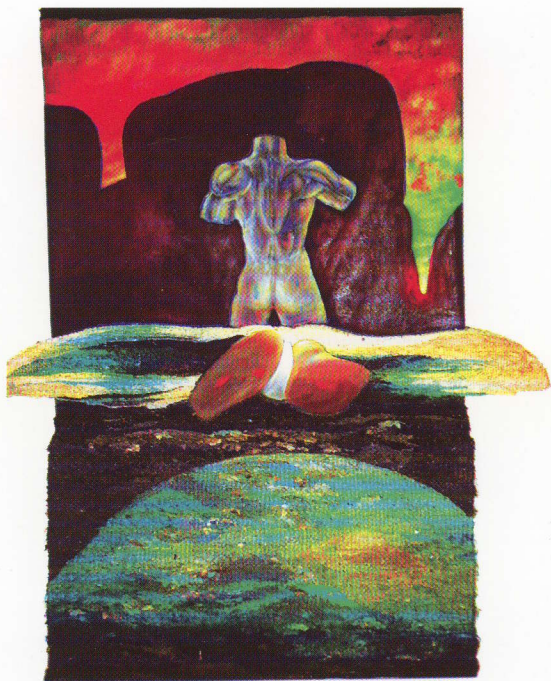
Sa dosta muke našao sam se nad svim tim i shvatio da je problem pri stvaranju slike mnogo složeniji. Stvarni proces odigravao se u mnogo dubljim slojevima razuma.

Tada poželeh da odem na suprotnu stranu tog neobičnog vakuuma. Znao sam da je taj mnogooblični kaos nevidljivih margina i konstrukcija, vidljivih samo zahvaljujući sjaju ogromne daljine iskustva, bio još neiskorišćeni materijal stvaranja, sirovina nečeg što ima da otpočne.

Reših, kad još nije kasno, da najzad kondenzovanu misao oslobodim tiranije materije, gvozdene logike, licemerja i učinim je vidljivijom.

Ako bi se sve to moglo identifikovati kao skretanje s puta, halucijacije su i dalje bile pravilno raspoređene. Sve je bilo potpuno stvarno. Ništa nije nestajalo kada mu okrenem leđa. Konačno, doznaviši najzad sve ono što se moglo, počeh s menjanjem, svestan da se ova-
mo više neću vratiti.

Samo u jednom trenutku postavih sebi pitanje: Nije li reč o nekom neobičnom efektu, izazvanom snažnim talasom kroz izmučenu atmosferu kojoj i sam pripadam?

„Seobe“

Ovoga puta proces je bio brži i sigurniji, kao da je nova skica već bila iskana, vremenom potisnuta duboko u podsvest, sačekala trenutak ponovnog izranjanja.

U vremenu proteklom od poslednjih saznanja dosta se iskusilo, a materijal kojim se sada bavim neuporedivo je složeniji i boljeg kvaliteta. Očima koje su sada sposobne za nešto više od obične ljudske revnosti, sagledavši i prepoznavši tajne koje to više nisu, saznao sam da sam došao kući – tu gde je osim mog, bilo i poreklo mnogih drugih početaka.

M. S. PIRKE